

Udsigt fra Hjortholm, Samsø. 5. Juni 1931. Fot. K. PALUDAN

ORNITHOLOGISKE IAGTTAGELSER FRA SAMSØ I 1931

AF

KNUD PALUDAN

I 1931 opholdt jeg mig fra 20. til 22. Maj og fra 31. Maj til 6. Juni paa Samsø, hvor jeg undersøgte Fuglelivet paa det fredede Omraade i Stavns Fjord, men jeg foretog ogsaa Udflugter til Vejro og til forskellige Steder paa selve Samsø. Min Rejse blev bekostet af Naturfredningsraadet, men endvidere havde jeg et Tilskud fra Dansk Ornithologisk Forenings Rejse- og Studiefond.

Landskabet.

Stavns Fjord ligger paa Øens NO-Side og er ud mod Havet beskyttet af det meget lange og smalle Besser Rev. Indsejlingen til Fjorden findes mod Nord ved Langøer, hvor en meget dyb Rende fører langt ind i Fjorden, vesten om de tre Hovedøer: Hjortholm, Mejlesholm og Yderste Holm. Uden for denne Rende er Fjorden temmelig lavvandet og opfyldt af større og mindre Øer. Foruden de nævnte tre Øer besøgte jeg Hønsepøl (der, naar det er lavvandet, er landfast med Besser Rev) og Kolderne, nogle Stenrev Nord for Yderste Holm.

Hovedøerne har et ganske karakteristisk Udseende med et lavt, fladt Forland, bevokset med Græs og med spredtstaaende Tjørnebuske (smlg. Fig.). Men ind mod Midten af Øen rejser der sig temmelig stejle Skrænter, der er bevokset med et Krat af Tjørn, Slaaen og vild Rose. Øverst oppe er Terrænet igen fladt og bevokset med enlige Tjørnebuske. Alt i alt viser Landskabet tydeligt, at der her er foregaaet en Hævning af Havbunden, saaledes at Skrænterne svarer til den tidligere Strandbred.

Udenfor Fjorden strækker sig ud i Havet Øerne: Kyholm, Lindholm, Vejro og Bosserne. Lindholm har kun ganske lidt Buskbevoksning. Vejro har mod Syd ganske stejle Skrænter, der nedbrydes kraftigt af Havet. Øens Overflade er noget bølget med enkelte smaa Ferskvandshuller. Bevoksningen bestaar af Tjørn, vilde Roser og enkelte Hyld. Bosserne er et lavt Rev bevokset med Græs, Strandbede og Mængder af Mælkebøtter.

Iagttagne Fugle.

I nedenstaaende Liste er ikke alle iagttagne Arter medtagne. Vægten er lagt paa de Fugle, der har Interesse for Fredningen, altsaa væsentlig paa Svømme- og Vadefugle. Antallet af ynglende Par er, hvor ikke andet bemærkes, beregnet ved Optælling af Reder. Selve Samsø er kun taget i Betragtning, hvor der udtrykkeligt gøres opmærksom derpaa, ellers gælder det anførte Stavns Fjord og Øerne derudenfor.

Stokand, *Anas p. platyrhyncha* L. Meget faatallig Ynglefugl. En havde ynglet paa Kolderne; en ♀ med ganske smaa Ællinger iagttoges paa Hjortholm (5. Juni).

Skeand, *Anas clypeata* L. 3 ♂♂, 1 ♀ og en Rede med 11 Æg saas paa Hjortholm.

Gravand, *Tadorna tadorna* (L.). Ret talrig. Paa Mejlesholm fandtes en Rede med 12 Æg, og paa Kyholm saas 1 ad. med ganske smaa Unger.

Ederfugl, *Somateria m. mollissima* L. Findes nu overordentlig talrigt. Den yngler paa Hjortholm, Mejlesholm, Yderste Holm, Kolderne, Hønsopol, Besser Rev, Karlskold, Kyholm, Lindholm og Vejro. Opsynsmanden, Skovfoged SØRENSEN, angiver følgende Antal Reder fra de sidste fire Aar:

1929 54, 1930 92, 1931 121 og i 1932 ikke mindre end 152, altsaa en særdeles glædelig Fremgang. Langt de fleste yngler paa de tre store Øer inde i Fjorden, hvor man hovedsagelig finder deres Reder inde i det tætte Tjørnekrat paa Skrænterne, men nogle foretrækker dog at anbringe Reden ude paa det aabne Forland. Disse sidste Reder bliver temmelig ofte ødelagte, hvadenten det saa er de løsgaaende Kreaturer eller Havmaagerne, der foraarsager det. En Gang i det mindste saa jeg tydelige Næbhug i en Æggeskal. — De fleste Unger kom ud af Æggene de sidste Dage af Maj, thi under mit første Ophold saa jeg ingen Unger, hvorimod man de første Dage af Juni saa Kuld overalt mellem Øerne.

Toppet Skallesluger, *Mergus s. serrator* L. Blev temmelig ofte iagttaget. En Rede med 10 Æg saas paa Mejlesholm. Et Æg fandtes i en Rede sammen med tre Havmaageæg. Ved Bosserne saas 2. Juni en Flok paa 17.

Rørhøne, *Gallinula c. chloropus* (L.). Rede med 6 Æg fandtes paa Hjortholm.

Vibe, *Vanellus vanellus* (L.). Ganske faa Par iagttoges paa Hjortholm (Rede med tre Æg), Kyholm og Lindholm.

Stor Præstekrave, *Charadrius h. hiaticula* L. Faatallig. Vist almindeligst paa Besser Rev, hvor 6—8 Par iagttoges.

Strandskade, *Haematopus o. ostralegus* L. Findes paa alle Øerne, men saa vidt jeg kunde skønne højst 6—8 Par paa hver Ø. Naar FINN SALOMONSEN (Iagttagelser fra 1932, in litt.) kalder den overordentlig talrig og fra flere Øer angiver over 100 Stk., maa det vist delvis dreje sig om trækkende Fugle (Midten af Juni).

Rødben, *Tringa t. totanus* (L.). Meget faatallig. Paa Besser Rev saas 2—3 Stk., paa Hjortholm 2—3 Par.

Hættemaage, *Larus r. ridibundus* L. Større og mindre Kolonier fandtes paa Hjortholm, Mejlesholm, Kolderne, Besser Rev, Lindholm og Vejrø; tilsammen ca. 3—400 Par. Paa Bosserne, hvor Stormmaagen var meget talrig og paa Yderste Holm, hvor denne og Havmaagen dominerede, fandtes ingen Hættemaager. Hættemaagen synes at blive temmelig urolig, naar man indsamler dens Æg. Det er meget almindeligt, at hele Kolonien som Følge deraf flyttes. Saaledes fandtes der 21. Maj i en lille Sø paa Besser Rev en Koloni paa over 150

Par, men da jeg atter 6. Juni besøgte Stedet, var Kolonien ganske forladt. — Hættemaagen ynglede ogsaa i en lille Koloni nede ved Samsøs Sydvestkyst, hvor jeg iagttog ca. 150 Fugle.

Stormmaage, *Larus c. canus* L. Den talrigste af Maaerne. Hvor mange Par, det drejer sig om, er meget svært at bedømme, men efter mine Redeoptællinger og efter det indsamlede Antal Æg vil jeg anslaa mellem 800 og 1000. De ynglede overalt, men dog særlig paa Mejlesholm, Yderste Holm, Besser Rev og Bosserne. Paa Samsø saa jeg mindre Kolonier paa Heden og ved Issehoved.

Havmaage, *Larus a. argentatus* PONTOPP. Ynglede i et Antal af ca. 150 Par, der næsten alle fandtes paa Mejlesholm og Yderste Holm. Paa Hjortholm, Besser Rev og Lindholm saas kun ganske enkelte Reder. De fleste Reder fandtes ude paa den aabne Eng, men meget ofte fandt man dem dog ogsaa gemt langt inde under Tjørnekraattet. 3 Æg fandtes sjældent.

Dværgterne, *Sterna a. albifrons* PALL. Kun ca. 10 Stk. blev iagttaget.

Havterne, *Sterna macrura* NAUM. (og *S. h. hirundo* L.?). Paa Stranden paa Knøsen (en lille Ø mellem Langør og Yderste Holm) fandtes en lille Koloni bestaaende af ca. 20 Par. Da jeg fandt Kolonien, var Ungerne netop i Færd med at krybe ud af Æggene, saa jeg blev meget kort Tid paa Stedet, men hos de Unger, jeg undersøgte, bredte den sorte Hageplet sig op paa Panden som hos *macrura*, og to—tre af de gamle, saa jeg med Bestemthed, havde ganske røde Næb. FINN SALOMONSEN angiver, at han kun traf *macrura*. Rundt paa de andre Øer saa jeg kun ganske enkelte Exemplarer af denne Art.

Splitterne, *Sterna s. sandvicensis* LATH. Der fandtes to Kolonier paa Kolderne, en paa 140 og en paa 35 Reder. 4. Juni kom Ungerne ud af Æggene i den største Koloni. De fleste Kuld var her paa to Æg, kun ganske enkelte paa et eller tre.

Tejste, *Uria g. grylle* (L.). Ynglede kun paa Vejrø. Ud for Nordkysten talte vi 13 og snart efter fløj fire andre ud fra Huller i Klinten. Det lykkedes mig at se ind i et Hul højt oppe i Klinten, hvori befandt sig to Reder, hver med to Æg. Midt i Juni 1932 saa SALOMONSEN kun 10 gamle Fugle.

Hejre, *Ardea c. cinerea* L. I Skoven ved Brattingsborg findes en Koloni, der i 1931 havde 14 beboede Reder.

Stær, *Sturnus v. vulgaris* L. Ynglede paa Vejrø under de nedstyrtede Lermasser og i Huller i Klinerne.

Sortmejse, *Parus a. ater* L. Et Exemplar blev set ved Frederikshaab.

Som det allerede ses af ovenstaaende Liste, er der foregaaet en sørgelig Forandring i Samsøs Fugleliv, siden dengang FABER foretog sin saa berømte »Ornithologiske Udflugt i Kattegat i Juli 1824«¹. Mange Arter er siden da ganske forsvundet. Læser man FABER's Beskrivelse af Øen, og sammenligner man den med de nuværende Forhold, da forstaar man, at Fugle som Lappedykkerne (*Podiceps cristatus* og *P. griseigena*) og Sortternen, *Chlidonias nigra*, ikke mere findes, thi ogsaa paa Samsø har Udtørringsiveren raseret disse Fugles Ynglelokaliteter. Mindre forstaaeligt er det derimod, at ogsaa saa mange af de til Stranden og Smaaøerne knyttede Arter er forsvundet. Graagaasen, *Anser anser*, ynglede paa FABER's Tid ikke paa Vejrø, men maa dog senere igen have ynglet der, for C. GRILL² fandt gamle Reder paa Øen, hvilket stemmer overens med, at Opsynsmanden fortalte mig, han kunde huske, at Gæssene havde ynglet der engang før Aarhundredskiftet. Stenvenderen, *Arenaria interpres*, der blev iagttaget baade af FABER og HEDIN³ (i 1905), kan heller ikke mere regnes til Øens Ynglefugle; det samme gælder Rovternen, *Hydroprogne tschegrava*, der sidst blev paavist af GRILL, som skød et Exemplar. COLLIN⁴ angiver, med GRILL som Kilde, Bosserne som Ynglested for Svartbagen, *Larus marinus*, hvilket har faaet fornyet Interesse nu, da den er paavist som ynglende paa Læsø. Under mit Ophold iagttog jeg den dog hverken paa Bosserne eller andetsteds. Heller ikke Skærpiberen, *Anthus spinoletta littoralis*, som FABER fandt paa Vejrø, lykkedes det mig at eftervise.

¹ Smlg. D. O. F. T., XXII, 1928, p. 50.

² C. GRILL: Erindringer fra ornithologiske Udflugter i Odense Fjord og Samsøbæltet. Naturen og Mennesket, Bd. 13, 1895.

³ NIELS HEDIN: Iagttagelser af Fuglelivet paa Holmene ved Samsø. D. O. F. T., I, 1906—1907, p. 87.

⁴ N. KJÆRBØLLING: Skandinaviens Fugle o. s. v., 1875—77, p. 618.

Fredning og Ægsamling.

Det viser sig ofte, at Maagerne tager overordentlig til paa fredede Omraader og derved bliver saa dominerende, at de delvis kan fortrænge Arter, som man hellere saa tage til. For at raade Bod paa dette Forhold indsamler man mange Steder (saaledes ogsaa i Stavnsfjord) Maagernes Æg. Men har denne Indsamling nu den tilsigtede Virkning? Det er en kendt Sag, at mange — maaske de fleste — af de efterlagte Kuld kommer til at bestaa af et à to Æg mindre end det oprindelige, men dette maa dog for Stormmaagens og Havmaagens Vedkommende sikre den fornødne Tilvækst, hvad Antallet af indsamlede Æg i 2-Aaret 1931/32 synes at vise. Disse Tal var henholdsvis: 5263/6749 og 879/1177, hvilket tyder paa en ganske pæn Tilvækst. Anderledes er det gaaet med Hættemaagen, thi her er Tallene 3277/1881, altsaa en betydelig Nedgang. — Men maaske kunde man gaa en helt anden og lettere Vej og tilmed opnaa et bedre Resultat, naar det gælder at bekæmpe Maagerne. GEORG STEINBACHER¹ har paa Mellum gjort forskellige interessante Forsøg med Havmaagen og blandt andet fundet, at den, naar man fjerner alle Æggene, er i Stand til at præstere 2—3 Kuld Æg med tilsammen op til 9 Æg. Lader man derimod et Æg blive tilbage af Kuldet, saa ruger Fuglen ugenert videre paa dette; den er ikke i Stand til at bedømme, hvor mange Æg der er i Reden. Om Storm- og Hættemaagen nu forholder sig ligesaadan, kan meget let undersøges, og hvis dette er Tilfældet, da maa man — idetmindste teoretisk — kunne nedsætte Maagernes Tilvækst til under Halvdelen af det, man opnaar ved den nuværende Indsamling, idet man først foretager denne, naar Kuldene er færdiglagte og da altid lader et Æg tilbage i Reden. Man sparer saa tilmed Indsamlingen af de mange værdiløse Æg. Endvidere vilde denne Metode medføre adskillig mere Ro paa det fredede Areal. Et Eksperiment i denne Retning kunde let gennemføres og vilde sikkert lønne sig.

¹ Beiträge zur Brutbiologie von Silbermöwe und Brandseeschwalbe. Journ. f. Ornith., LXXIX, 1931, p. 349—353.